

MIQUEL BALL I MATEU, UN IGUALADÍ DE SOCA-REL

ENTREVISTA DE MARTA VIVES I SABATÉ

La casa de Cal Ratés ha esdevingut un punt de referència per diversos motius. L'un, perquè és l'edifici més significatiu del modernisme a Igualada, amb la seva estructura arquitectònica, la seva duplicitat de façanes i la torre-tribuna amb ceràmica groga i vermella i de reflexos metàl·lics. N'és un altre motiu la figura de Miquel Ball, habitant de la casa des de fa més de seixanta anys. *«És la casa d'aquesta època més forta d'Igualada. Totes les bigues són de ferro, quan encara això no es feia»*, diu tot cofoi quan explica les seves vivències.

És una casa que imposa respecte. Quan era petita, anava a veure els meus avis que vivien al tercer pis, i tot pujant les 72 escales em fixava en els rètols de les portes: al primer pis hi vivien el Sr. Miquel Ball i la seva senyora, Maria Ratés, al segon les germanes Xuclà, i a dalt de tot els avis. Tota la casa amb aquell encant refinat, un pèl luxós, però no embafador, on s'han acumulat un munt d'històries, algunes viscudes i aplegades en el saber fer de les persones que hi vivien, d'altres en la memòria i en el voler saber-ne més. Miquel Ball és, tal com ell mateix explica quan parla de la Federació de Joves Cristians de Catalunya de la qual va formar part, una persona culta, creient i amb un marcat to europeista i de catalanitat.

El seu esperit de recerca, de saber-ne més, el va portar moltes vegades al nostre Arxiu Comarcal a fer consultes. Sempre, però, era ell qui aportava noves dades, anècdotes i històries i érem nosaltres les qui, aquell dia, hi sortíem guanyant.

Després de les estones de xerrada que hem passat per fer aquesta entrevista, queda la sensació que Miquel Ball és un home senzill, humil i bo.

Dels sedassos a la fusteria

Miquel Ball i Mateu va néixer a Igualada el 14 de gener de 1916...

La meva família vivia a la plaça de Sant Miquel, a Cal Sedasser, on avui dia hi ha La Bona Espardenya. El meu avi matern era sedasser, és a dir, feia garbells i sedassos per a la farina i per al gra dels pagesos, i com la majoria dels artesans de l'època treballava a la mateixa casa on vivia. El taller era a la planta baixa, a peu del carrer on moltes vegades sortien a treballar.

El Sr. Ball guarda un dibuix de Batllori Jofre, que

... idealitza el meu avi fent els sedassos a la porta de casa. La meva família paterna provenia de Copons, i l'avi d'Agramunt, mentre que el meu avi matern era nascut a la Llacuna. El meu pare, l'Eugeni, era artesà fuster, i la meva mare l'Esperança, es dedicava a «sus labores».

El Sr. Ball recorda que a la façana d'aquesta casa de Cal Sedasser hi havia una capelleta de Sant Roc, i quan t'ensenya la fotografia de la façana diu:

És una casa veeella... Els avis vivien a baix i la filla Esperança, amb la seva família, al pis de dalt. La meva família era normal, només ens renyaven quan feiem malifetes grosses, però tampoc no en feiem gaires, només les pròpies de

la canalla. De pàrvuls i de petitet vaig anar als Escolapis i després vaig anar als Maristes. Amb els nois jugàvem al carrer, a soldats plantats, a cuc i amagar..., tant a l'estiu com a l'hivern, i d'ambdós col·legis en guardo un bon record.

De petitet era dels Lluïsos. Es feien excursions i activitats i devocions. Durant la darrera etapa d'aquesta institució, també anomenada Congregació Mariana, en va ser el prefecte.

Més tard vaig anar amb la Federació de Joves Cristians de Catalunya, els feiocistes. Però tot això ja ho explico en el llibre...¹

L'arribada de la guerra: una víctima innocent

Explica que va estudiar el Comerç fins als 16 o 17 anys, i tot seguit va anar a treballar al taller del seu pare. Però la seva joventut es va veure estroncada per l'arribada de la guerra civil, el 1936. Acabava de fer els vint anys i era de la quinta del 37.

En aquells dies, la meva mare i jo érem a Can Cansalada, ja que amb els Murt hi teníem molta amistat, tant com si fóssim de família o més. Aquesta amistat venia del fet que els Murt tenien un piset a Igualada, per a quan venien al mercat, a vendre o a festa major. Aquest pis era just a sobre de casa nostra.

Com que trastejava molt per l'església de Santa Maria, i veient com anaven les coses aquells dies, vaig salvar el peu barroc de la custòdia. El vaig portar a Can Cansalada, amagat en un cistell, i el vaig posar camuflat en una fou. L'aurèola de la custòdia la va amagar el noi de Cal Gat Vist. I així es va salvar la custòdia de Santa Maria d'Igualada.

Ja per aquells dies, havien matat el meu pare. Un dia vam baixar de Can Cansalada amb la meva mare i la senyora Emília Murt cap a Igualada: eren els dies que mataven gent i tot allò, i aquí a la Rambla, davant on abans hi havia el Canaletes, vam

trobar un home conegut nostre, que ens va dir: «Ja ho sabeu? A la Pobla n'han pellingat divuit». Davant aquest fet, la meva mare i la meva germana Victòria van passar tota la guerra a Can Cansalada.

Miquel Ball va ser cridat a files quan tenia 21 anys. Es va presentar a la caixa de reclutes i el van quintar. Van dir als reclutes que podien anar a dormir a casa i que l'endemà a les 6 del matí s'havien de presentar a l'estació de França per anar al seu destí.

I jo ja no hi vaig comparèixer, em vaig escapar i em vaig amagar a casa del meu oncle que vivia a Barcelona. Jo no podia servir una causa de la qual el meu pare era un víctima innocent. El meu pare era una persona més aviat esquerranosa, no era de dretes, no. Era un artesà, un petit artesà. Recordo que em feia anar a comprar el diari *La Publicitat*, que era republicà però moderat. El meu pare no era missaire. Era un ateneista típic.

Així és que en Miquel es va quedar una temporada a Barcelona, a casa del seu oncle, que era corredor de cotó, casat amb una noia de cal Murt, la cunyada de la senyora Emília, i al cap d'uns quants mesos, se'n va anar amb un grup cap a França.

Vam anar a peu fins a Berga, cap als Pirineus i cap a Andorra. Hi vam arribar vuit dels setze que havíem marxat, perquè s'havien de travessar rius i llocs que els més grans no van poder. A Andorra, hi vaig arribar exhaust, espellingat... Vaig poder anar a un hotelet d'Escaldes i em vaig ficar al llit. Vaig demanar que cada tres hores em portessin un vas de llet calent amb cafè.

L'endemà es va poder vestir i arreglar i, en sortir al carrer, es va trobar amb els germans Valls, el Manel i el Pere...

... tot ben posats, perquè havien fet la travessia en unes altres condicions. Amb ells hi havia en Riba Ortínez, i tots quatre ens en vam anar a França, cap a Toulouse, on ens vam quedar quinze dies, en un bon hotel, ja que teníem uns quants centimets. D'allà vam anar a petar a Marsella, i allà ens hi vam quedar uns quinze dies o tres setmanes.

1. Ball i Mateu, Miquel, *Roda de la vida igualadina. Dels temps enllà...* Igualada: Ajuntament d'Igualada-Òmnium Cultural, 1996.

Explica que a Marsella, s'hi va trobar el cèlebre empresari de Barcelona, en Balañà. Aquest no tenia diners i en Miquel li va deixar 100 pessetes, per sobreviure.

Allà a Marsella vam anar tirant de veta, la mar de bé. Els Valls se'n van anar cap a Colòmbia; però jo no hi vaig voler anar, no. No volia anar a l'aventura tan lluny... Vaig decidir anar cap a Saverne, un poblet a prop d'Estrasburg. Allà hi tenia uns familiars, el germà del meu pare, Víctor Ball. Des de Marsella els vaig avisar i el meu oncle em va dir: «Vine aquí immediatament». I hi vaig estar una colla de mesos, tot l'hivern i fins a la primavera. Allà vaig conèixer els *boy scouts*, on militava un cosí meu.

La seva mare va restar a Igualada i, quan la guerra ja s'anava decantant, va fer el pensament de tornar. Va entrar per Sant Sebastià, a l'Espanya «nacional».

Quan em van preguntar quant temps feia que era fora de l'Espanya roja, vaig contestar: «Vuit dies». D'això se'n diu una mentida pietosa. Un cop a l'Espanya «nacional», em van destinar a un batalló a Endaia, on residien una colla d'igualadins, en Pepe Closa, el Pere Borràs, el Sabaté..., tot gent que s'havia escapat del perill d'assassinat. El Sr. Borràs, amb qui ens coneixíem molt, em va aconsellar que, quan arribés a la caixa de reclutes i em preguntessin on volia anar, si a Falange o al Requetè, digués que volia anar a l'exèrcit. Jo era un desertor, però els rojos no ho van saber mai, perquè jo estava reclutat i es pensaven que era a l'exèrcit. Però els de l'Espanya nacional tampoc no sabien on era.

Quan vaig ser allà a la guerra, em van destinar a un grup de metralladores. A la metralladora que servíem, érem set o vuit xicots o deu. Ja havien posat un obús dins la metralladora i, sense adonar-se'n, n'hi van posar un altre per disparar i es va reventar la metralladora. Feia tot just una estoneta que m'havia aixecat i havia anat a veure a l'Enric Vives, el metge, que era a la mateix trinxera, perquè hi havia una estona de calma. Mentre era

fora, va explotar la metralladora. En va ferir tres o quatre i tots molt mal ferits. A mi em va tocar una miqueta de metralla aquí al cap, una mica de sang, però res. Ni me'n vaig adonar. Els sanitaris em van arreglar i em van posar un embenat al cap, i ja era un ferit de guerra.

Llavors em van destinar a l'hospital de Saragossa. Quan l'endemà vaig anar a veure la Verge del Pilar, vaig trobar el Pau Corcelles, que s'estava a automobilisme a Saragossa; com que tenia molta relació i era tan sociable... Coneixia l'alferes d'automobilisme, que era català, de Barcelona. En Pau Corcelles em va dir: «Tu Miquel, ja has complert, ara t'hem d'*enxufar*». I vaig estar a automobilisme fins al final de la guerra. Ara sóc *ex-combatiente*, amb medalles i tot, i ferit de guerra. Sempre ho anava trampejant tot, i me n'anava sortint com podia...

La tornada a casa, per continuar treballant

Un cop a casa altra vegada, vaig tornar a obrir el taller, on ara hi ha La Bona Espardenya. I em vaig posar a treballar. Tenia el mèrit de ser excombatent, però no em vaig ficar mai en política, i això que m'havien ofert d'estar a l'ajuntament, però no ho vaig voler. També el meu oncle, que era corredor de cotó, em va oferir fer de representant, per vendre fils i mostres, però vaig continuar treballant al taller.

Vaig anar a veure el Sr. Pere Valls, el fabricant de mitges, a la cantonada del Passeig. Era el pare dels nois Valls i li vaig dir que havia estat amb ells a Marsella. A partir d'aquí vam fer amistat i em va ajudar a guanyar alguns cèntims treballant. El fuster del Sr. Valls, el Sagarra, es va posar amb els olis, i va plegar de fuster. Llavors el Sr. Valls em va dir: «Li donaré la feina de la fàbrica». I quan va tornar el Manel Valls d'Amèrica, vaig fer tots els treballs de fusteria del Punto Blanco.

Vaig seguir la tradició i el negoci familiar. Primer treballàvem tota la setmana, menys els diumenges, després ja va anar venint que no es treballava el dissabte a la tarda. I, més tard, fins i tot vacances.

La fusteria, i prenent volada

Després de la guerra vaig agafar fama entre els fabricants de gènere de punt i, en arribar l'auge del gènere de punt, em van anar encarregant treball a les fàbriques. Em vaig poder guanyar bé la vida amb una bona feina durant tota una època. Tenia fins a 17 ajudants.

Primer tenia el taller a cal Sedasser, al carrer de Sant Roc. Però a la plaça de Sant Miquel hi havia unes cases molt velles i atrotinades, on hi vivia el més pobre de la societat. Així és que vaig anar a trobar l'alcalde Matosas i li vaig dir: «Aquelles casotes, per què no les tira a terra i hi fa una placeta?». I em va dir: «Oh, l'ajuntament va molt curt de calés! Recolliu els diners per comprar-les i, si us falta alguna cosa, l'ajuntament ja ho posarà». I vam arregar, entre tots els propietaris, 80.000 pessetes, i jo vaig encapçalar la llista amb 20.000. També vaig anar a trobar a Barcelona la senyora Margarita de Orovio i Marimon, la propietària de la casa on avui hi ha el Consell Comarcal, i també hi va col·laborar. Vam poder comprar les cases i van poder fer la placeta. Llavors vaig traslladar el taller a sota de cal Ratés, on abans hi havia les menudaires, al darrere del mercat. M'hi vaig estar una colla d'anys fins que l'Ajuntament, un dia, em va demanar el local i em van indemnitzar amb 200.000 pessetes. Llavors vaig anar a un altre local al carrer de l'Artés, molt més gran. Vaig anar prenent volada, i em vaig anar espavilant, fent moltes coses, cases i fàbriques.

La porta de Santa Maria la vam fer allà al taller. Sobretot l'operari Agustí Closa, que era un gran fuster. Aquesta porta la va dissenyar en Cèsar Martinell i la fusta, que és de bolondo, la va pagar un tal Claramunt, fill d'Igualada, que vivia a Guinea i va enviar la fusta per fer la porta i la va regalar.

Estic content amb els alts i baixos de la vida. No hi ha ningú que ho tingui tot rodó.

La vida de la postguerra

Algunes persones em van dir que sabien qui era el culpable de la mort del meu pare, i fins i tot

mossèn Amadeu Amenós em va dir que coneixia el motiu pel qual el van denunciar. I jo sempre vaig contestar el mateix: «Jo no ho vull saber. Ja té prou pena». No ho vaig voler saber mai, al contrari, sempre vaig ajudar molta gent que estava a les presons o en consells de guerra, gent d'aquí, veïns d'aquí.

En la postguerra no vaig denunciar mai ningú. Vaig fer al revés de la revenja. Vaig fer el bé que vaig poder. No tinc cap remordiment, perquè no vaig voler venjar-me de ningú. I a nivell polític, res.

L'escoltisme, un atreviment

Vaig començar això dels escoltes, que era mal vist pel règim, però em vaig atrevir. Ho vaig poder fer perquè tenia el suport de l'Església i un historial del règim, d'excombatent. Així i tot, vam tenir mals moments: ens van assaltar el cau, la rectoria...

Jo ja era excursionista. Anava amb el xicots de la SEDAC, la secció excursionista d'Acció Catòlica. Quan l'any 1951 en Josep M. Vives em va deixar per herència la presidència de la SEDAC, vaig veure que l'associació tenia poc nervi i com que ja tenia al cap això de l'escoltisme... Al cap de poc, un grup d'excursionistes de la SEDAC van acordar transformar-se en l'Agrupament Escolta Jaume Caresmar. Va ser l'any 1952.

A Òdena, hi havia un rector que era mossèn Pere Viñas, a qui li deien mossèn *Pere de la pipa*, que va ser una espècie de Pimpinella Escarlata durant la guerra. Anava i venia de Burgos, salvant molta gent, perquè se sabia tots els tripijocs. Va fer molt bé a molta gent. I allà, al castell d'Òdena, vam trobar els mancosos d'or, tocant a l'església, dalt un turó, en un lloc entranyable. Va ser destruïda durant la guerra, la van desgraciar. Aquesta església estava decorada per Ferran Serra, que també havia fet esgrafiats a Piera i a la casa del Procopi Llucià, del carrer de la Soledat.

Vaig conèixer mossèn Batlle, el guru dels escoltes, quan van inaugurar la nova església

d'Òdena, a baix al poble. Resulta que Mn. Viñas era molt amic de Mn. Batlle, i va demanar-li que els minyons de muntanya cantessin a la missa, per a la inauguració. Mn. Batlle es va atrevir, més endavant, a fer una concentració de tots el escoltes de Catalunya, de Manresa, Vic, Valls, Igualada... Jo hi vaig anar amb un grup d'aquí a Igualada: érem set o vuit, en Gaspar Vilarrubias i alguns altres. I vam muntar la tenda, allà al campament, fent un foc de camp. Era la festa de la segona Pasqua i va ser molt emotiu i divertit. A mossèn Batlle li agradava el cant i tocava la flauta dolça.

Tota aquesta activitat no estava ben vista pel règim i Mn. Batlle havia tingut molts problemes amb les autoritats de l'època. Aquell vespre, no sé per què, vaig ensumar que podia passar alguna cosa, un moviment estrany, i vaig dir als nanos: «Estigueu al *tanto*, que demà ens haurem de llevar d'hora». I sí, sí, a les sis del matí, estaven dormint tranquil·lament i vam sentir una corneta, *titiritiiii*. La guàrdia de Franco i una colla de falangistes, amb botes de cuir, van assaltar el campament. Llavors Mn. Batlle va dir que havia de dir la missa de campament a la tenda: era Pasqua Granada. El cap va dir: «Diga, padre, diga...». Però va obligar a fer d'escolà un dels seus i un escolta. I comença Mn. Batlle: «En el nom del Pare...», en català. I diu el cap: «En español, padre». Un cop acabada la missa, ens van aviar cap a casa, menys els caps. Jo era el cap dels d'Igualada i amb tots els altres ens van fer anar al mig del campament. Érem setze. Ens van fotografiar de cara i de perfil, com gent subversiva, i ens van fitxar per la policia. Llavors el governador civil, que era Felipe Acedo Colunga, ens va imposar una multa de 10.000 pessetes a cada un, que abans eren molts cèntims...

El pare abat de Montserrat, Aureli Escarré, hi va intervenir i després va anar a trobar al governador civil i li va dir: «Si se atreve a poner una multa a estos muchachos, la pago yo». I el governador li va dir: «No padre, no, ya se la perdonaré. Pero que no vuelva a ocurrir esto, ¿eh?».

Les entitats igualadines: un savi de Vilatrista²

Miquel Ball comenta que l'afició a la història i a la arqueologia li prové de la gran amistat del seu pare amb Pere Borràs Estruch, el qual va esdevenir el seu mentor.

Vaig tenir molta part en la fundació del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, amb en Mercader, Mn. Amadeu, en Dalmases, i sobretot, en Pau Llacuna. Una vegada vam anar al Vilar del Met, a Vilanova, i vam trobar una ampolleta tardoromana amb un ungüent a dintre, un lacrimatori, i el vaig donar al Museu.

Vaig començar la Flama del Canigó aquí a Igualada, junt amb els escoltes. També era del Club Natació Igualada. Érem més esquerrans que els Delfins del Noya. Fins i tot algú em deia: «Sembla estrany que tu, amb el que t'ha passat, estiguis amb aquests». En vaig ser el president una temporada. I també vaig estar a la junta de la Tossa. Perquè no es perdés hi anàvem a netejar-ho tot, i de la teulada en vam arrencar un pi, amb el Sr. Pere Borràs.

La família Ball-Ratés

L'any 1941 em vaig casar amb la Maria Ratés. Vam començar a festejar l'any 40 i el 41 ens vam casar. Jo tenia vint-i-cinc anys i ella vint-i-quatre. Això va venir del fet que la meva cosina, Inés Casadesús, era professora de música. La Maria anava a piano —les nenes de casa bona anaven a fer piano— i, entre una cosa i una altra, ens vam anar trobant, i més tard vam festejar.

Amb les meves activitats, la Maria, la meva dona, estava encantada de la vida. Era una persona tan comprensiva i tan bona que... no passava res.

Amb la Maria vam viatjar molt, per Espanya i pertot arreu, tota la vida. Anàvem a veure monestirs, castells, museus i muntanyes, en fi, les humanitats... A mi m'agraden molt França i Anglaterra. Tenia amistats a tot arreu. Tinc cartes i correspondència

2. Obre de teatre de Santiago Rusiñol, amb la qual Miquel Ball se sent identificat.

de molts indrets, sobretot amb persones relacionades amb els *boy scouts*.

Com un balanç

Miquel Ball va ser guardonat l'any 1995 amb la medalla de la Ciutat d'Igualada, per la seva activitat cívica i educadora de la joventut. Li demano, doncs, que faci balanç d'aquestes iniciatives. I comença dient que l'escoltisme és l'obra de la seva vida i que creu que, d'entre les associacions de les quals ha format part, es tracta de la més decisiva tant per a la ciutat com per a ell mateix.

Jo considero que el «Cau» d'avui dia correspon a l'època d'ara. Però hi trobo a faltar l'espiritualitat, el sentit cristià que tenia quan va néixer.

Remarca el que va escriure en el seu article «Com va començar l'escoltisme a Igualada?»... i demanaria als escoltes d'avui dia que es mantinguessin fidels als principis del mètode de Baden-Powell, si bé posats al dia, en l'autenticitat de les coses i en la lleialtat.

Aquests i no d'altres, són els valors permanents de la promesa escolta: «Prometo ser lleial a Déu i a la Pàtria; ajudar tothora l'altra gent, i complir la Llei escolta». L'escolta ha de tenir gust per les responsabilitats.

Amb la perspectiva dels anys, Miquel Ball continua creient que els valors fonamentals són ser cristià i ser responsable davant la societat i un mateix. A partir de la seva experiència, aconsella als seus néts que procurin situar-se a la vida, que treballin, que conservin els valors essencials de la fe i la responsabilitat. I destaca també...

... que la situació de l'estructura social i política del país està en un moment d'ebullició i s'ha d'esperar una etapa més serena i pròspera; en tota la història de la humanitat ha passat el mateix, amb alts i baixos.

MARTA VIVES I SABATÉ (Igualada, 1960). Llicenciada en Geografia i Història, és la directora de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia des de l'any 1986. Ha publicat, entre d'altres, *Arxiu Municipal d'Igualada: catàleg de llibres d'actes* (1986), *Procopi Llucià: 30 anys de fotografia. Igualada 1930-1960* (1990), *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada* (1997), *Fons bibliogràfic de l'Arxiu Fotogràfic d'Igualada* (1998) i *D'Aquatata a IGD. 50 mirades a la història d'Igualada* (2007).

